

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Disputatæ Dicuntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum creatio materiæ informis præcesserit duratione creationem rerum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

¶ 16 Præ. Sicut se habet corpus naturale ad figuram, ita se habet materia ad formam. Sed corpus naturale non potest esse, quin habeat aliquam figuram, ergo nec materia potest esse quin sit formata.

¶ 17 Præ. Si formatio materiae a principio suae creationis non fuit, tunc aquarum congregatio, quae tertio die legitur, non semper fuit: sed hoc videtur impossibile, quia si aquae undique operiebant terram, non erat ubi possent congregari. ergo videtur, quod materia informis rerum formationem non praecesserit. Quod autem aqua undique operiret terram, apparet ex hoc quod elementa sunt separata, ut probatur tertio ca. & mun. Sed diceretur, quod erat aliqua concavitas infra terram, in quam partes descenderunt, & ita terra locum praebuit aquis.

¶ 18 Sed contra huiusmodi concavitates vel cavernositates in terram causantur propter aliquas lapiditates, ex quibus superiores partes terrae retinentur, ne ad centrum descendant, quod quidem tunc esse non poterat: quia cum lapides sint corpora mixta, sequeretur quod corpus mixtum fuisset ante formationem elementorum. ergo huiusmodi cavernositates esse non poterant.

¶ 19 Præ. Si cavernositates aliquae erant in terra, non poterant esse vacuae. ergo erat plena aere vel aqua, quod videtur impossibile: cum subsidere terra sit contra naturam utriusque.

¶ 20 Præ. Aut aqua cooperisset terram undique naturaliter situm habebat, aut non. Si naturaliter situm habebat, ergo ab alia dispositione non poterat removeri, nisi per violentiam, quia a loco in quo corpus quiescit naturaliter, non remouetur nisi per violentiam. hoc autem non competit primae rerum institutioni, per quam natura instituitur, cui violentia repugnat. Si autem erat ille situs aquae violentus, per suam naturam redire poterat ad illam dispositionem quam non habebat, quia a loco in quo quiescit aliquid violentum, mouetur naturaliter. Et ita non oportebat poni inter opera formationis, quod aqua in unum locum congregarentur.

¶ 21 Præ. Secundum hunc ordinem res instituta sunt quae naturaliter habent. Sed naturaliter distincta sunt priora quae confusa sicut simplex est naturaliter prius composito. ergo non fuit conueniens rerum institutioni, quae res primo fuerit in quadam confusione, & postmodum distinguerentur.

¶ 22 Præ. Processus de actu in potentiam non competit rerum institutioni, sed magis corruptioni. Res enim sunt per hoc quod de potentia in actu reducuntur. Sed praecedere a mixtis ad elementa, est procedere de actu in potentiam, cum elementa sint quasi materia respectu formae mixtae. ergo non fuit conueniens rerum institutioni quae prius fierent in quadam confusione & mixtione, & postmodum distinguerentur.

¶ 23 Præ. Hoc videtur esse consonum erroribus antiquorum Philosophi. opinio enim Empedocleae ponebat per litteras partes mundi esse adiunctas distinctas: cum prius fuerint confusae per amicitiam. & Anaxagoras posuit quod cum aliqui omnia simul essent, intellectus incepit distinguere separando ab illo confuso & commixto. Quae quidem opiniones sufficienter a Philosophis posterioribus improbantur. ergo non est ponendum quod infirmitas vel confusio materiae rerum formationem duratione praecederet.

Sed contra est quod Gregorius exponens illud Eccl. 18. Qui uiuit in aeternum creauit omnia simul dicit, quod omnia sunt simul creata per substantiam materiae, sed non per speciem formae, quod esse non posset, nisi prius fuisset substantia materiae quae species formae inesset. ergo materia informis duratione praecessit rerum formationem.

A ¶ 2 Præ. Illud quod non est, non potest habere aliquam operationem: sed materia informis habet aliquam operationem: appetit enim formam, ut dicitur in 1. Phy. ergo materia potest esse sine forma, & ita non est inconueniens, si materia informis ponatur duratione rerum formationem praecessisse.

Li. 1. com. 21. tom. 1.

¶ 3 Præ. Deus plus potest operari quam natura. sed natura facit de ente in potentia ens actu. ergo Deus potest facere de ente simpliciter ens in potentia, & ita potest facere materiam sine forma existentem.

¶ 4 Præ. Quod scriptura sacra dicit fuisse aliquam, non est dicendum non fuisse, quia ut Augustinus dicit in 5. de Tri. contra Icripturam sacram nemo Christianus sentit. Scriptura autem diuina dicit terram aliquam fuisse inanem & uacua. ergo non est dicendum quin aliquam fuerit inanis & uacua: hoc autem pertinet ad informitatem materiae quocumque modo exponatur. ergo aliquando substantia materiae praecessit formationem, alias numquam informis fuisset.

¶ 5 Præ. Simul condita est spiritualis & corporalis creatura, ut ex superiori questione iam patuit. In spirituali autem creatura informitas formationem praecessit et durationem. ergo eadem ratione & in corporali. Probatio media. Formatio creaturae spiritualis intelligitur secundum quod ad uerbum conuertitur, quod est eius illuminatio. Simul autem facta luce diuisum est inter lucem & tenebras. per tenebras autem in spirituali creatura peccatum intelligitur. peccatum autem esse non potuit in primo istati creationis angelorum, quia tunc demones numquam fuissent boni. ergo spiritualis creatura non fuit formata in primo instanti suae creationis.

art. 18. q. 2. praecedent.

¶ 6 Præ. Illud ex quo est aliquid et tempore praecedit quod est ex eo. Sed Deus ex inuisa materia, quae est materia informis secundum Augustinum, creauit orbem terrarum, ut dicitur in Sapientia. 11. ergo materia informis tempore praecessit orbem terrarum formatum. Probatio prima. Secundum Philosophum in 1. Phy. fieri rerum dupliciter exprimi potest, uno modo ut dicitur hoc fit hoc per se quod conuenit subiecto: ut cum dicimus, hoc fit albus: per accidens autem, ut ex priuatione, & contrario: ut cum dicitur, non albus vel niger fit albus. Alio modo ut dicitur hoc fit hoc, quod quidem subiecto non competit nisi ratione priuationis. Non enim dicimus quod ex hodie fiat albus, sed quod ex non albo uel nigro fit albus uel et ex hodie nigro uel non albo. Id igitur, ex quo est aliquid, uel est priuatio siue contrarium, uel est materia priuationi uel contrario subiecta. Utroque autem modo oportet tempore praecedere ex quo aliquid fit: quia opposita non possunt esse simul, nec materia simul tempore potest subesse priuationi & formae. ergo id, ex quo aliquid fit, tempore praecedit id quod fit ex eo.

Lib. 1. super ge. c. 15. to. 3.

Lib. 1. co. 18. tom. 1.

¶ 7 Præ. Operatio naturae imitatur in quantum potest operationem Dei, sicut operatio causa secundae operationem causa primae. Sed naturae processus in operando est de imperfecto ad perfectum. ergo & Deus et prius tempore imperfectum produxit, & postea perfecit, & sic informis materiae formationem praecessit.

¶ 8 Præ. Augustinus dicit, quod ubi scriptura in principio terram & aquam commemorat, cum dicitur, terra erat inanis & uacua, & spiritus Domini ferebatur super aquas: non ideo, nominatur terra & aqua, quia iam talis erat: sed quia talis esse poterat. ergo aliquam materia prima nondum habebat speciem aquae uel terrae: sed tamen habere poterat, & sic materia informis formationem praecessit.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit Augustinus 12. confessorum circa hanc questionem potest esse duplex disceptatio. Una de ipsa rerum ueritate. Alia de sensu litterae, quae Moyses diuinitus inspiratus principi mundi nobis exponit. Ad primam disceptionem duo sunt uiradae, quorum unum est, ne in hac questione aliquid falsum asseratur, praecipue quod ueritati fidei contradicat.

Aliud est, ne quicquid verum aliquis esse crediderit, statim velit asserere, hoc ad veritatem fidei pertinere: quia ut Augustinus dicit in confessionibus. Obest, si ad ipsam doctrinam pietatis formam pertinere arbitretur falsum, scilicet quod credit, & pertinacius asserere audeat quod ignorat. Propter hoc autem obesse dicit, quia ab infidelibus veritas fidei irridetur, cum ab aliquo simplici & fideli, tamquam ad fidem pertinens, proponitur aliquod, quod certissimis documentis falsum esse ostenditur, ut etiam dicit primo super Genesim ad litteram. Circa secundam disputationem, duo sunt vitanda: quorum primum est: ne aliquis id quod patet esse falsum, dicat in verbis scripturae, quae creationem rerum docet, debere intelligi: scripturae, non divinae à Spiritu sancto tradite non potest falsum subesse, sicut nec fidei, quae per eam docetur. Aliud est, ne aliquis ita scripturam ad unum sensum cogere velit, quod alios sensus, qui in se veritatem continent, & possunt salva circumstantia litterae scripturae aptari, penitus excludatur: hoc enim ad dignitatem divinae scripturae pertinet, ut sub una littera multos sensus contineat, ut sic & in diversis intellectibus hominum conveniat, & unusquisque inveniat se in divina scriptura posse invenire veritatem, quam mente conceperit. Et per hoc est contra infideles facilius defendatur, dum si aliquid, quod quisque ex sacra scriptura vellet intelligere, falsum apparuerit, ad alium eius sensum possit haberi recursus. unde non est incredibile Moysi & aliis sacrae scripturae auctoribus hoc divinitus esse concessum, ut diversa verba, quae homines possent intelligere, ipsi cognoscerent, & ea sub una serie litterae designarent: ut sic quilibet eorum sit sensus auctoris. unde, si etiam aliqua vera ab expositoribus sacrae scripturae litterae aptentur, quae auctor non intelligit, non est dubium quin Spiritus sanctus intellexerit, quod est principalis auctor divinae scripturae. Unde omnis veritas, quae salva litterae circumstantia, potest divinae scripturae aptari, est eius sensus. His ergo suppositis sciendum est, quod diversi expositores sacrae scripturae, diversos sensus ex principio Genesim. acceperunt, quorum nullus fidei veritati repugnat. Et quantum ad praesentem pertinet quaestionem, diversificati sunt in duas vias, dupliciter informitatem materiae accipientes, quae signatur in principio Genesim. ubi dicitur, Terra autem erat inanis & vacua. Quidam namque intellexerunt, praedictis verbis talem informitatem materiae significari, secundum quod materia intelligitur absque omni forma, in potentia tamen existens ad omnes formas: talis autem materia non potest in rerum natura existere, quin aliqua forma formetur. Quicquid enim in rerum natura invenitur, actu existit: quod quidem non habet materiam nisi per formam, quae est actus eius, unde non habet sine forma in rerum natura inveniri. Et iterum, cum nihil possit contineri in genere, quod per aliquam generis differentiam ad speciem non determinetur, non potest materia esse ens, quin ad aliquem specialem modum essendi determinetur: quod quidem non fit nisi per formam. unde si sic materia informis intelligatur, impossibile est, quod du ratione formationem praecesserit, sed praecessit tantum ordine naturae, secundum quod illud, ex quo fit aliquid, naturaliter est prius eo, sicut nox est prior creatura. Et haec fuit opinio Augustini. Alij vero intellexerunt informitatem materiae, non secundum quod materia omni forma caret, sed secundum quod dicitur aliquid informe, quod nondum habet ultimum suae naturae

complementum & decorem: & secundum hoc potest poni, quod etiam duratio in informitas rerum formationem praecesserit quod quidem si ponatur, ordini sapientiae artificis congruere videtur, qui res ex nihilo producit in esse, non statim post nihilum in ultima perfectione naturae eas instituit, sed primo fecit eas in quodam esse imperfecto, & postea eas ad perfectum adduxit, ut sic & eorum esse ostenderetur a Deo procedere, contra illos qui ponunt materiam increatam, & nihilominus perfectionis rerum ipsae etiam auctor apparet, contra eos, qui rerum inferiorum formationem causis alijs ascribunt. Et hoc intellexit magnus Basilius. Gregorius & alij sequaces eorum. Quia ergo neutrum a virtute fidei discordat, & utrumque sensum circumstantia litterae patitur, utrumque sustinentes ad utraque rationes respondeamus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de materia informi, secundum quod intelligitur absque omni forma, & sic necesse est dicere, quod informitas solo ordine naturae formationem praecedat. Qualiter autem circa formationis ordinem opinetur, in sequenti articulo ostendetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod circa hoc multipliciter aliqui sunt opinati. Plato enim scripturam Genesim videns, sic intellexisse dicitur numerum elementorum & ordinem ibi significari, ut terra & aqua proprijs nominibus exprimentur. Aqua autem super terram esse intelligitur, ex hoc quod ibi scriptum est, Congregentur aquae in locum unum, & appareat arida. Supra quae duo, aerem intellexit in hoc quod dicitur, Spiritus Domini ferebatur super aquas, aerem nomine spiritus intelligens. Ignem vero in nomine caeli intellexit, quod omnibus supereminet. Sed quia secundum Aristotelem probationes, caeli igneae naturae esse non potest, ut eius motus circularis demonstrat, Rabbi Moyses Aristotelem sequens, cum Plato in tribus primis concordans, ignem significatum esse dixit per tenebras, eo quod ignis in propria sphaera non luceat, & situs eius declaratur in hoc quod dicitur, super faciem abyssi. Quintam vero essentiam, nomine caeli significatam esse intelligit. Sed quia, ut dicit Basilius in Hexameron, non est consuetudo sacrae scripturae, ut per spiritum domini aer intelligatur, per corpora extrema, quae possunt, dedit intelligere media, & praecipue quia aqua & terram sensui manifestum est corpora esse, aer vero & ignis non ita sunt simpliciter manifesta, quibus etiam in instruendis scripturae tradebatur. secundum vero Augustinum pro nomine terrae & aquae, quae commemorantur ante lucis formationem, non intelliguntur elementa suis formis formata, sed ipsa materia informis omni specie carens. Ideo autem potius per haec duo materia informitas exprimitur, quam per alia elementa, quia sunt propinquiora informitati, utpote plus de materia habentia & minus de forma, & quia etiam nobis magis sunt nota, & manifestius nobis materiam aliorum ostendunt. Ideo vero non per unum tantum, sed per duo eam significari voluit, ne si alteram tantum posuisset, vera cetera crederetur hoc esse informis materia.

AD PERTIUM dicendum, quod in illo rerum principio informitate quadam in rebus existente secundum opinionem Basilius & aliorum sanctorum, non oportet ponere quod elementa suis qualitatibus naturalibus carerent. Sed utraque habebant formas substantiales scilicet & accidentales.

AD QUARTUM dicendum, quod situs elementorum dupliciter

iter potest considerari. vno modo quantum ad naturam propriam. Et sic naturaliter ignis aerem continet: aer aquam, & aqua terram. Alio modo, quantum ad necessitatem generationis, quae est circa locum medium. Et sic necessarium est, ut superficies terrae quantum ad aliquam partem sui sit aquis discooperata: ut ibi conueniens generatio, & conservatio mistorum esse possit, & praecipue animalium perfectorum quae aere indigent propter respirationem. Dicendum est ergo, quod illa informitas primi status, attenditur non quantum ad situm qui naturalis est elementis secundum se, hunc enim situm omnia elementa habebant, sed quantum ad illum situm qui elementis competit, secundum ordinem ad generationem mistorum. Iste enim situs nondum erat perfectus, quia nec ipsa corpora mista adhuc prodierant.

AD QUINTVM dicendum, quod de aquis, quae supra caelos sunt, diuersimode aliqui opinati sunt. Quidam namque dixerunt, aquas illas esse spirituales naturas, quod imponitur Origeni. Sed hoc quidem non videtur ad litteram posse intelligi, cum spirituales naturae sitis non competat, ut sic inter eas, & inferiores aquas corporeas, diuidat firmamentum, ut scriptura tradit. Vnde alij dicunt, quod nomine firmamenti intelligitur caelum aereum nobis vicinum, supra quod eleuantur per vaporum ascensionem aquae vaporabiles, quae sunt materia pluuiarum ut sic inter aquas superiores, quae sunt in medio aeris interstitio vaporabiliter suspensa, & aquas corporeas, quas videmus supra terram consistere, medium existat aereum caelum. Et huic etiam expositioni concordat Rabbi Moy. Sed hanc non videtur pati litterae circumstantia. Nam postea subditur in littera, quod fecit Deus duo luminaria magna & stellas, & posuit eas in firmamento caeli. Et ideo alij dicunt, quod per firmamentum intelligitur caelum sidereum, & quod aquae super caelos existentes sunt de natura aquarum elementarium, & sunt ibi posita ex diuina providentia ad temperandum ignis virtutem, ex quorum caelum consistere dicebant: ut Basilius ratur.

Et ad hoc astruendum, duplex argumentum Augustinus dicit a quibusdam induci in secundo super Gen. ad litteram. Quorum vnum est, quod si aqua aliqua rarefactione facta, potest ascendere usque ad medium aeris interstitium: ubi pluuiae generantur, si amplius diuina rarefaciat, quia est infinitum diuisibilis, sicut & omne continuum, poterit sua subtilitate supra caelum sidereum ascendere & ibi conuenienter esse. Aliud argumentum est, quod stella Saturni, quae deberet esse calidissima propter uelocissimum motum, in quantum eius circulus est maior, inuenitur frigidi effectus, quod dicunt ex uicinitate illius aquae contingere, praedictam stellam infrigidantis.

Sed haec expositio in hoc videtur deficere, quod asserit quaedam per scripturam sacram intelligi, quorum contraria satis euidentibus rationibus probantur. Primo quidem quantum ad ipsam positionem, quae videtur naturalem situm corporum peruertere. Cum enim vnum quodque corpus tanto debeat esse superius quanto formalius, non videtur rerum naturae congruere, ut aqua, quae inter omnia corpora est materialior praeter terram, etiam supra ipsum caelum sidereum collocetur: & iterum ut ea, quae sunt vnius speciei, diuersum locum naturalem sortiatur. Quod erit si una pars elementis aquae erit immediate supra terram, alia vero supra caelum. Nec est sufficiens responsio, quod omnipotentia Dei aquas illas contra earum naturam

supra caelum sustinet, quia nunc quaeritur, qualiter Deus instituerit naturas rerum, non quod ex eis aliquid miraculum potentiae suae velit operari, ut Augustinus in eodem libro dicit. Secundo, quia ratio de rarefactione vel diuisione aquarum, vbi omnino vana. Et si enim corpora mathematica possint in infinitum diuidi, corpora tamen naturalia ad certum terminum diuiduntur, cum unicuique formae determinetur quantitas secundum naturam, sicut & alia accidentalialia. Vnde nec rarefactio in infinitum esse potest: sed usque ad terminum certum, qui est in raritate ignis. Et praeterea, aqua tantum rarefieri possit quod iam non esset aqua: sed aer vel ignis, si transcendere ret modum raritatis aquae. Nec posset naturaliter excedere aeris & ignis spacia: nisi natura aquae amplius eorum vinceret raritatem. Nec iterum esset possibile, ut corpus elementare quod est corruptibile, formalis fieret caelo sidereo, quod est incorruptibile, & sic supra ipsum naturaliter collocaretur. Tertio, quia secunda ratio omnino friuola apparet. Nam corpora caelestia non sunt susceptiua peregrinae impressionis, ut a Philosophis probatur. Nec esset possibile stellam Saturni ab alijs aquis infrigidari: nisi et omnes stellae quae sunt in octaua sphaera infrigidarentur, quarum tamen plurimae inueniuntur esse calidae secundum effectum. Et ideo aliter videtur dicendum ad hoc, quod scripturae veritas ab omni calumnia defendatur: ut dicamus, quod aquae illae non sunt de natura harum aquarum elementarium, sed sunt de natura quintae essentiae, habentes communem cum nostris aquis dyaphaneitatem, sicut & caelum empiricum cum nostro igne communem splendorem. Et has aquas quidam vocant caelum cristallinum, non quia sit de aqua congelata in modum cristalli, quia ut dicit Basilius in hexameron, Puerilis dementia, & insipientis mentis est, talem de caelestibus capere opinionem. Sed pro illius caeli soliditatem, sicut & de omnibus caelis dicitur Iob 37. quod Solidissimi quasi aere fusi sunt. Et hoc caelum etiam ab Astrologis ponitur nona sphaera. Vnde nec Augustinus aliquam de praemis expositionibus asserit, sed sub dubitatione dimittit, dicens in eodem libro. Quomodo, & quales liber aquae ibi sint, esse ibi eas minime dubitemus. Maior est quippe scripturae huius auctoritas, quam omnis humani ingenij capacitas.

SEXTVM Concedimus. AD SEPTIMVM dicendum, quod si intelligatur secundum expositionem Basilij & sequacium eius, per terram ipsum terrae elementum, sic considerari potest, & in quantum est principium quarundam rerum, scilicet plantarum quarum ipsa est ut mater: sicut dicitur in libro de vege. & sic respectu eorum erat inanis antequam eas produceret. inane enim vel vanum dicimus, quod non pertingit ad proprium effectum vel finem. Et potest considerari in quantum est habitaculum quoddam & locus animalium respectu quorum vacua fuisse dicitur: vel secundum litteram septuaginta, quae habet, Inuisibilis, & in composita, fuit quaedam terra inuisibilis; in quantum erat aqua cooperata, etiam in quantum nondum erat lux producta per quam posset videri. In composita vero in quantum carebat & plantarum & animalium ornatu, & situ conueniente ad eorum generationem & conseruationem. Si vero per terram intelligatur prima materia secundum opinionem Augustini, sic dicitur inanis per comparisonem eius ad compositum: in quo subsistit. Nam inanitas firmitati

lib. 1. super Ge. parum a princ. rom. 3.

Homil. 1. in hexa. 6. mul. te rem. ante med.

lib. 2. sup. Ge. ca. 5. in fine tom. 1.

Homil. 4. in hexa. 2. med.

In dial. 65. c. 21. 40. 4.

po
for
ordi
hilo
viti
fecit
ad p
etur a
eriam
n ipse
gerio
oc in
rum.
vru
nque
us.
loqui
igitur
quod
n pra
linem
plicic
Gene.
ento
a pro
er ter
m est,
pareat
quod
as, ac
in no
miner.
ignez
ris de
quens
em si
ignis
aratur
inram
intel
on est
domi
az po
a aqua
aer ue
a; qui
cundū
orme
elligm
ateria
otius p
uam p
mitat.
de for
mande
o vero
ificati
ter cre
princ
secun
n, non
bus na
ormas
dupli
citer

firmitati & soliditati opponitur. Vacua vero per cōparationem ad formas, quibus eius potentia nō replebatur. Vnde & Plato receptionem materiae cōparauit loco, secundum q̄ in eo locatum recipitur: vacuum autem & plenum proprie circa locum dicuntur. Dicitur etiam materia in sua informitate considerata inuisibilis, secundum q̄ caret forma quā est omnis cognitionis principium. Incomposita vero in quantum sine composito non subsistit.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ ad liberalitatem dantis non solum pertinet q̄ cito det, sed etiam q̄ ordinate, & q̄ conuenienti tempore det vnumquodque. Vnde ubi dicitur, eum statim possis dare, non solum consideranda est potentia qua dare possumus aliquid absolute, sed etiam qua possumus conuenientius dare. Vnde ad ordinis conuenientiam conseruandam Deus in quadā imperfectiōe creaturas primo instituit, vt sic gradatim ex nihilo ad perfectum peruenirent.

AD NONVM dicēdū, q̄ situs q̄ prinet ad naturam elementorum, in elementis erat vt dictum est. vnde obiectio cōtra praedictam opinionem nō procedit. Et similiter dicendum ad decimum, & vndecimum.

AD XII. dicendum, q̄ perfectō agenti comperit perfectum effectum producere. Sed nō oportet q̄ statim in principio sit perfectum simpliciter secundum suā naturā modum: sed sufficit q̄ sit fm tps illud, quo modo puer mox natus perfectus dici potest.

AD XIII. dicendum, q̄ materia non dicitur fuisse informis secundum sententiam quam sustinemus ad praesens, quia omni caret forma: vel quia haberet vnā tantum formam, quae esset in potentia ad omnes formas, sicut posuerunt antiqui naturales ponentes vnum principium, vel sub qua continerentur plures formae virtute sicut in mistis accidit, sed habebat in diuersis partibus formas elementares diuersas. Dicebatur tamen materia informis, quia nō datur formae mistorum corporum superueperant materiae ad quas formae elementares sunt in potentia, nec etiam erat situs elementorum adhuc conueniens eorum generationi, sicut prius dictum est.

AD XIII. dicendum, q̄ nihil cogit nos dicere, nec scripturae Gen. auctoritas, nec aliqua ratio, q̄ alio modo in illo rerum principio materia formis elementaribus subesseret quā modo: & si possibile fuerit q̄ ex aquis vaporabiliter aliquid ascēderit in locum aeris, sicut & modo contingit, & forte tunc amplius cum terra totaliter aquis cooperiretur.

AD XV. dicendum, quod de firmamento, quod secundo die formatur, multiplex inuenitur opinio. Quidam namq; dicunt hoc firmamentum non esse aliud a caelo, quod prima die legitur factum, sed dicunt, q̄ scriptura in principio summam commemorauit facta, de quibus per senarium dierū explicauit quomodo sunt facta. Et haec est opinio Basilij in hexamerō. Alii vero dicūt aliud eē firmamētū, quod secundo die est factum, & aliud caelum, quod primo dicitur creatū: Et hoc tribus modis. Quidā namq; dixerunt, quod per caelum, quod prima die creatum legitur, intelligitur spiritalis creatura, vel formata, vel adhuc informis, p̄ firmamentum vero quod secunda die legitur factum, intelligitur caelum corporeum quod videmus. Et haec est opinio Aug. vt patet in libro super Genesim ad literā, & duodecimo confessionis. Alii vero dicunt, q̄ per caelum quod prima die creatum legitur, intelligitur caelum empyreum p̄ firmamentum vero, qd̄ secūda die le-

gitur factum, intelligitur caelum sidereum, quod videmus. Et haec est opinio Strabi: ut patet in gl. Gen. 1. Alii vero dicunt, q̄ per caelum primo die factū, intelligitur caelum sidereū, per firmamentum autē quod factum est secunda die, intelligitur istud aeris spaciū terrae vicinū, quod diuidit inter aquas & aquas, vt supra dictum est. Et haec expositionem tangit Aug. super Gen. ad lit. & tenet eam Rabbi Moy. Secundum ergo hanc vltimā facile est soluere, quia de natura quintae essentiae. vnde nihil phibet quantum ad ipsum fuisse processū de informitate ad formationem, vel quantum ad eius subtiliationem vaporibus ab aquis eleuatis diminutis p̄ aquarū congregationem in vnu: vel quantum ad situm, dum in locum aquae recedentes aer successit. Sed secundū tres opiniones primas, quae per firmamentū caelum sidereum intelligunt, non oportet dicere processū esse in caelo de informitate ad formationē: quali no uam formam acquisierit, quia nec in elementis inferiorib; hoc ponere cogit scriptura: sed vt intelligamus firmamento virtutem esse collatā ad mistorū generationem, & quātum ad hoc formationē eius intelligi. sicut inferiorum elementorū formatio intelligitur, vt dictū est, quantum ad mistorum generationē. Nam sicut elementa inferiora sunt materia mistorum: ita firmamentum est causa mistorū actiua. Vnde diuisio aquarū inferiorū a superioribus, intelligi potest per modum quo medium in confinio duorum extremorū existens, inter vtrumq; distinguit. Inferiores enim aquae variationi subiectae sunt: in quātum in mistionis materia fiūt per motum firmamenti: nō autem superiores. Secundum tamen sententiam Aug. si ponatur materia informis prius fuisse tempore, nihil graue occurrit, quia oportet aliquo modo materiam in corpore caelesti ponam quo inuenitur etiā motus. Vnde nihil prohibet eū ordine naturae intelligi ante formam, licet ex tempore nihil formationis accesserit. Nec cogimur p̄ hoc dicere vnam esse communem naturā corpori caelesti & inferioribus elementis, & si aliquo vno nomine significetur, ut terrae vel aquae fm suam Aug. quia vnitas ista non intelligitur secundum substantiam, sed secundum proportionem, prout quilibet materia consideratur ut in potentia ad formam.

AD XVI. patet solutio ex dictis. Nō. n. intelligit informitas materiae, quia oī forma caret: sed sicut dictū est.

AD XVII. dicendum, q̄ fm suam Aug. qui ponit per terram & aquā prius commemoratas nō elementa sed materiam primā significatā fuisse, nihil inconueniens sequitur de aquarū congregatione. Nā sicut ipse dicit 2. super Gen. ad literā: sicut cū dictum est, fiat firmamentū in secūda die, significata est formatio caelestium corporum: ita cū dicitur congregentur aquae in tertia die, signatur formatio elementorum inferiorū: vt per hoc q̄ dicitur congregentur aquae, significetur q̄ aqua suam formam acceperit: per hoc vero q̄ dicitur appareat arida, significetur idem de terra. Ideo vero his verbis vsus est in horū elementorum formatione, & nō verbo factiois sicut in caelo, vt diceret: fiat aqua & terra: sicut dixerat, fiat firmamentū vt significaret imperfectiōē harū formatū: & eorum p̄pinq̄uitatē ad informē materiā. Verbo n. congregatiois vsus est ad aquā, vt significaret ei; mobilitatē. Verbo apparētia in terra, vt significetur eius stabilitas: vnde ipse dicit. Ideo de aqua dictū est, congregentur: de terra appareat, quia aqua labiliter est fluxa, terra

In dialogo de natura vel in Timaeo, quod idem est, nō procul a hinc medium.

In solutio- ne ad 4. arg. 11.

In solutio. ad 4. arg.

Lib. 1. cap. 9. item 9.

ra stabiliter fixa. Si vero fm opinionē Basilij & aliorum sanctorum dicatur, q̄ eadem terra hic & ibi significatur, & similiter eadem aqua, sed alio modo disposita prius & postea, multipliciter respōdetur: Quidam enim dixerūt, q̄ aliqua pars terrae erat quae aquis non erat cooptata: in quam aqua quae terram habitabilem occupabat, Deo iubēte cōgregata est. Sed hoc reprobatur Aug. ex ipsa lit. primo super Gen. dicta. Si aliquid erat nudum terra, vbi congregarentur aquae, iam prius arida apparebat, quod est cōtra circumstantiam literae. Vnde alij dixerunt, q̄ aqua rarior erat sicut nebula: & postea inspissata in minimo locum colloca est. Sed illud etiam nō minorem generat difficultatem, tum quia non vere erat aqua, si formam vaporis assumpserat: tum etiā, quia locū aeris occupasset, & similis difficultas relinquere- tur de aere. Et ideo alij dicunt, q̄ terra quasdam cauernositates accepit in quib. potuit aquarū multitudinem accipere operatione Dei. Sed cōtra hoc vī esse, quia hoc per accidēs est, q̄ aliqua pars terrae longius distet a centro quā alia. In illa autem rerum formatione, natura suam modum accepit vt Aug. in eodem lib. dicit. Et ideo melius vī dicendū sicut Basilij dicit, q̄ aquae in multas diuisiones erāt dispersae, & postmodum in vnum cōgregatae, quod etiā ipse textus verbo congregationis vtens, significare videtur. Et si n. totam terram aqua tegebat, nō oportet q̄ tanta profunditate tegetur prius vbi- que, quanta nunc inuenitur in aliquibus locis.

AD XVIII. dicendum, q̄ quia corpora mineralia non habent aliquam euidentem perfectionis excellentiam supra elementa, sicut habent viuientia, non seorsum ab elementis formata describuntur, sed in ipsa elementorum institutione possunt intelligi esse producta. Vnde nihil prohibet, aliquas cauernositates fuisse ante congregationem aquarum: vt postea terra compressa, in sui superficie, aquae congregatae locum praeberet. Tamen verba Aug. hanc opinionem tangentis primo super Genesim ad literā, videntur sonare magis q̄ huiusmodi concauitates non praexistere infra terram, sed magis in superficie terrae tunc factae fuerunt, cum aquae sunt congregatae. Sic enim dicit. Terra longe lateque subfūdens potuit alias partes praeberē concauis, quibus confluentes & corruentes aquae reciperentur, & appareret arida ex his partibus vnde humor abfcederet, cui etiam consonant verba Basilij in Hexame. dicentis. Quando praecipio data est vt in vnam congregationem aquae coirent, tunc & susceptionis earum causa praecessit: & ita iussu Dei capacitas sufficiens parata est, vnde aquarum ibi multitudo conflueret. Haec autem capacitas potest intelligi per quarundam partium terra depressionem: cum videamus etiam in aliquibus maiorem elevationem accidentalem, vt patet in collibus & montibus.

AD XIX. dicendum, q̄ si cauernositates non praexistebant in terra, secundum illud quod vltimo dictū est, obiectio praesens locum non habet. Si autē praexistebāt, nunc dicendū est, q̄ licet sit cōtra naturam aeris vel aquae subesse terre sibi relicte, non tamen si terra sit a suo motu aliquatiter impedita. Sic n. videmus in cauernis quae sunt sub terra, terram aliquib. sustentaculis suspensam aerem subingredi, eo q̄ natura non patitur vacuum: Si tamen dicatur, q̄ aqua quae erāt in minori profunditate super totam terrae superficiem, sparſe sunt postmodum super aliquam partem terrae in maiorem altitudinē cōgregatae (vt

A supra dictum est) praedictae obiectiones cessabunt.

AD XX. dicendum, q̄ si cōsideretur naturalis elementorum situs, qui competit ipsis naturis elementorum absolute: sic naturale est aquae q̄ totam terrā vndiq; contineat: sicut & aer cōtinet aquam. Si autem considerentur elementa in ordine ad multorum generationem, ad quam etiam caelestia corpora mouent, sic talis situs cōpetit, qualis postea institutus est. Vnde statim apparente arida in aliqua sui parte, subditur de productione plantarum. Quod autem in elementis ex impressione caelestium corporum accidit, non est cōtra naturam, vt dicit Cō. in 3. de cael. & mū. vt patet in fluxu & refluxu maris, q̄ licet non sit naturalis motus aquae, in quantum grauis est, eo q̄ non est ad medium, est tamen naturalis motus eius in quantum est a corpore caelesti mota, sicut eius instrumentum. Hoc autem multo magis cōpetit dicere de his, quae sunt in elementis ex ordinatione diuina, per quam tota elementorum natura subsistit. In praesenti autem vtrumq; concurrere videtur ad aquarum cōgregationē, & diuina virtus principaliter, & secundario virtus caelestis. Vnde, statim post firmamenti institutionem subiungitur de aquarum cōgregatione: potest tamē, & ex ipsa natura aquae aliqua aptitudo inueniri. Cum n. in elementis continens sit formalis contento, ut patet per Philosoph. in 8. Physico. aqua intantum deficit a perfecta terrae contentia, in quantum & ipsa nō perfecte formalis est, sicut ignis & aer, plus accedens ad terrenam spissitudinem, quā ad igneam raritatem.

AD XXI. dicendum, q̄ confusio quae in mūdo inchoato praecessit dicitur, nō attenditur secundum aliquam multionem elementorum, sed per oppositū ad illam distinctionē, quae nunc est in partibus mūdi competens inuētum generationi & cōseruationi. Et per hoc patet responsio ad 22. & 23.

AD EA vero, quae in contrarium obiciuntur, secundum opinionem Augustini cōsequenter respōdedum est. Ad quorum primum dicendū est, q̄ Greg. loquitur secundum opi. quā prius sustinimus. Nō tamen sic sunt intelligēda, verba Greg. quod in prima rerum creatione sit oīum rerum materia facta absque omni specie formae, sed absque formis quibusdā, scilicet rerum viuientium, & ordinis ad eorum generationem, sicut supra est expositum.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ appetitus formae nō est aliqua actio materiae, sed quaedam habitudo materiae ad formam, secundum q̄ est in potētia ad ipsam, sicut Commen. exponit in primo Physic.

AD TERTIVM dicendū, q̄ si Deus faceret ens in potentia tantum, minus faceret q̄ natura, quae facit ens in actu. Actionis enim perfectio magis attenditur secundum terminum ad quem, quā secundum terminum a quo, & tamen hoc ipsum quod dicitur contradictionē implicat, ut, si aliquid fiat, quod sit in potentia tantum, quia quod factum est oportet esse cum est, ut probatur in 6. Phy. Quod autem est tantum in potentia non simpliciter est.

AD QVARTVM dicendum, quod hoc quod scriptura dicit, Terra erat inanis & vacua, si accipiatur de materia omnino informi, secundum Aug. non est intelligendum, quod sic erat aliquando in actu, sed quia talis erat natura sua, si absq; formis inhaerētibus consideretur.

AD QVINTVM dicendū, q̄ formatio spūalis creaturae, dupliciter potest intelligi, vna p̄ gratia infusionē, & alia per gloriae cōluminationem. Prima quidem formatio

In soln. arg. 18. 20.

Li. 3. c. 6. 20. a mod. illius.

2. de Caelo, c. 6. 74. 10. 2.

In solutio. 4. arg. & 13.

Lib. 1. c. 6. 87.

Li. 1. c. 1. 61. med. & c. 5. 6. 17. tom. 3.

ib. i. ca. 12. am. j.

ib. 6. super Gen. c. 6. 70. p. 3.

ib. v. c. 12. si. tom. 3.

omil. 4. in exameron

solutio. precedē

formatio secundum sententiam Aug. statim creatura spirituali affuit in sui creationis principio, & tunc per tenebras, a quibus lux distinguitur, non intelligitur peccatum malorum angelorum: sed infortitas natura, quae nondum erat formata, sed erat consequentibus operibus formanda, ut dicitur in 1. super Gene. ad litteram, vel sicut dicitur quarto eiusdem libri, per diem significatur Dei cognitio: per noctem vero cognitio creaturae, quae quidem tenebra est respectu diuinæ cognitionis, sicut in eodem lib. dicitur. Vel si per tenebras intelligamus angelos peccantes, ista diuisio non ad præiens peccatum refertur: sed ad futurum quod erat in Dei præscientia, unde dicitur in lib. ad Orosium, quia ex angelis quosdam per superbiam præsciebat casuros: per incommutabile præscientia suæ ordinem diuisit inter bonos & malos, malos tenebras appellans, & bonos lucem. Secunda vero formatio non pertinet ad principium in institutionis rerum, sed magis ad rerum decursum, quo per diuinam providentiam gubernatur. Hoc enim ultimum uerum est secundum Aug. de omnibus in quibus operatio natura requiritur, quod in hac formatione necesse est provenisse, quia per motum liberi arbitrii, qui sunt conuersi ut starent, aliqui ueriti ut caderent.

AD SEXTVM dicendum, quod mundus dicitur factus ex inuisa materia, non quia informis materia, tempore præcesserit, sed ordine natura. Et similiter priuatio non fuit aliquo tempore in materia ante omnem formam, sed quia materia absque forma intellecta cum priuatione etiam intelligitur.

AD SEPTIMVM dicendum, quod hoc est ex imperfectione natura operantis per motum, quod ex imperfecto ad perfectum procedit: motus enim est actus imperfecti. Sed Deus propter suam virtutis perfectionem potuit statim res perfectas in esse producere, & ideo non est simile.

AD OCTAVVM dicendum, quod uerba Aug. non sunt intelligenda sic, quod materia aliquo tempore fuerit in potentia ad formas elementares, nullam earum habens: sed quia in sua essentia considerata, nullam formam actu includit, ad omnes in potentia existens.

ARTICVLVS II.

Utrum materia formatio tota simul fuerit, an successiue.

1. p. q. 67. 68.
69. 70. 71.
72. & ad 14.
ar. 2. & q. 11.
Lib. 2. c. 3. cir
ca finem.

SECUNDO quaeritur utrum materia formatio tota simul fuerit an successiue. Et uidetur quod successiue dicitur enim Iudith. 2. Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti. Excogitatio autem Dei est eius operatio, ut Dam. dicit. unde & in prædicta auctoritate subditur, & hoc factum est quod ipse uoluit, ergo res quodam ordine, & non simul sunt factae.

¶ 2 Præterea, Plures partes temporis non possunt esse simul, quia totum tempus sub quadam successione agitur: sed rerum formatio in diuersis partibus temporis facta commemoratur. Gen. 1. ergo uidetur quod rerum formatio facta sit successiue, & non tota simul. Sed dicendum, quod per illos sex dies secundum sententiam Aug. non intelliguntur dies consueti nobis, qui sunt temporis partes, sed secundum cognitionem angelicam sexies rebus cognoscendis presentatam, secundum rerum sex genera.

¶ 3 SED CONTRA, dies ex præsentia lucis causatur: unde dicitur Gene. 1. quod Deus uocauit lucem diem. Sed lux non proprie in spiritualibus inuenitur: sed solum metaphoricè, ergo nec dies proprie potest intel-

Lib. 1. de ci.
Dei. ca. 7. &
2. 10. 51.

ligi angelorum cognitio. Non uidetur ergo esse literalis expositio, quod per diem angelorum cognitio intelligatur. Probatio media. Nullum per se sensibile potest in spiritualibus proprie accipi: ea enim, quae sensibilibus & spiritualibus sunt communia, non sunt sensibilia nisi per accidens sicuti substantia, potentia, uirtus & huiusmodi. lux autem est per se sensibilibus uis. ergo proprie non potest in spiritualibus accipi.

¶ 4 Præterea. Cum angelus dupliciter res cognoscat, scilicet in uerbo, & in propria natura, oportet quod per alteram istarum cognitionum dies intelligatur. Non autem potest intelligi de cognitione, qua cognoscit rem in uerbo, quia hæc cognitio est uia tantum de omnibus, simul. n. in uerbo cognoscit angelus quaecunque cognoscit, & una cognitione, qua scilicet uerbum uidet. Non ergo esset nisi una dies. Si autem intelligatur de cognitione, qua cognoscit res in propria natura, sequitur quod sint multo plures quam sex dies, cum sint plura genera & species creaturarum. Non ergo uis quod dies uenari ad cognitionem angelicam referri possit.

¶ 5 Præterea. Exo. 20. dicitur, sex diebus operaberis, septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est, non facies omne opus: & postea subdit ratio. Sex enim diebus fecit Deus coelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt, & requieuit in die septimo. Sed lex ad litteram de diebus materialibus loquitur, in quorum 6. permittit operari, in septimo prohibet. ergo & hoc quod dicitur de Dei operatione ad dies materiales, referendum est.

¶ 6 Præterea. Si per diem cognitio angeli intelligitur: facere ergo aliquid in die non est aliud quam facere in angelica cognitione: per hoc autem quod aliquid fit in angelica cognitione, non sequitur quod in sua natura existat, sed solum quod ab angelo cognoscatur. ergo per hoc non ostenderetur rerum in propriis naturis institutio, quod est contra scripturam.

¶ 7 Præterea. Cuiuslibet angeli cognitio differt ab alterius cognitione. Si ergo per diem cognitio angeli intelligitur: oportet tot dies ponere quot sunt angelorum, & non solum sex ut scriptura tradit.

¶ 8 Præterea. August. secundo super Gene. ad litteram dicit, quod per hoc quod dicitur, dixit Deus, fiat, intelligitur, quod res fiendae præxiterunt in uerbo: per hoc quod dicitur, est ita factum, intelligimus factam rei cognitionem in creatura intellectuali: per hoc quod dicitur, fecit Deus, intelligitur in suo genere fieri creatura. Si ergo per diem cognitio angeli intelligitur, postquam dixerat de aliquo opere, & factum est ita, in quo cognitio angelica intelligitur, superflue adderetur, factum est uespere & mane dies unus, uel dies secundus. Sed dicendum, quod hoc additur ad ostendendum duplicem modum cognitionis rerum in creatura spirituali: unus est, quo cognoscit res in uerbo, & secundum hoc dicitur mane, uel cognitio matutina: alius quo cognoscit res in propria natura, & secundum hoc dicitur uespere, uel cognitio uespertina.

¶ 9 Sed contra, licet angelus possit simul plura considerare in uerbo, non tamen potest simul plura intelligere in propria natura, cum per diuersas species diuersa in suis naturis intelligat. Si ergo quilibet sex dierum non solum habet mane, sed etiam uespere, oportebit in sex diebus aliquam successione considerare, & sic rerum formatio non tota simul fuit facta.

¶ 10 Præterea. Ab una potentia non possunt esse simul plures operationes, sicut nec una linea recta terminatur ex una parte, nisi ad unum punctum, per operationem